

Series 29 – Religious Sects of Gujarat -Indian & Gujarat Govt. document /

ગુજરાતના ધર્મ સંપ્રદાય -ભારતીય અને ગુજરાત સરકારનો દસ્તાવેજ

Religious Sects of Gujarat -Indian & Gujarat Govt. document

Update: 13-Jan-2017 – Changed links to archive.org

08-JAN-2011

|| જય લક્ષ્મીનારાયણ || || Jay Laxminarayan ||

ભારત અને ગુજરાત સરકાર માન્ય “ગુજરાતના ધર્મ સંપ્રદાય” નામનું એક ગ્રંથ “ગુજરાત યુનિવર્સિટી” એ બહાર પડેલ છે. એ ગ્રંથ ના લેખક “ડૉ. નવીનચંદ્ર આચાર્ય” છે, જેવોએ M.A. અને PhD કરેલ છે.

Gujarat University has released a book called “Religious Sects of Gujarat” written by Dr. Navinchandra A. Acharya, M.A., PhD. This book is recognised by the Government of India and the Government of Gujarat.

આ ગ્રંથ માં ગુજરાતમાં ધર્મ સંપ્રદાયો પર ઊંડાણથી માહિતી આપવામાં આવી છે. આ ગ્રંથ માં હિંદુ, મુસલમાન, જૈન, બુદ્ધ, સિખ વગેરે ધર્મો અને તેના સંપ્રદાયો પર ખુબ સરસ માહિતીઓ આપેલ છે. This book covers description of the religious sects in details. Hindu, Muslim, Jain, Budh, Sikh and other religions and their sects are covered in good detail.

આ ગ્રંથ નો Chapter 8 ઇસ્લામ ધર્મ અને તેના સંપ્રદાયો પર આધારિત છે. Page 148 પર ઇસ્લામ ધર્મના પંથોમાંનો એક પંથ “પીરાણા પંથ” પર જાણકારી આપવામાં આવેલ છે. જેમ નીચે જણાવેલ મુખ્ય મુદ્દાઓ જાણવા લાયક છે;

Chapter 8 of this book is dedicated to Islam religion and its sects. Page 148 of this books covers “Pirana Panth” one of the many sects of Islam. Some of the important points worth noting in this book are mentioned below;

1. પીરાણામાં ઈમામ શાહ ની દરગાહ (રોજા) છે. (ખાસ નોંધ: સમાધી નથી)

1. Pirana houses a Dargah (Roza) of Imam Shah (Note: There is no Samadhi there)

2. ઈમામ શાહ ઈરાનથી આવેલ હતા અને ચમત્કારો બતાવીને કડવા પાટીદારો (કણબીઓ) ને મુમના બનાવ્યા.

2. Imam shah came to Gujarat from Iran and with help of miracles converted Kadva Patidars (Kunbis) and made them Mumnas.

3. પીરનાવાળા ઉતરતા દર્જના હિંદુ અને ઉતરતી કક્ષા ના મુસલમાનની એક નજીવી કોમ તરીકે ઓળખાય છે.

3. Pirana panthis are recognised as Under Class Hindus and Under Class Muslims.

4. અલ્લાહ ને સર્વોત્કૃષ્ટ કિરતાર કરીકે માને છે.

4. They believe Allah as the Creator.

5. મોહમદ પાયગંબર (મુસા) ને રસુલ અને પયગંબર તરીકે મને છે.

5. They believe Mohammad Paigambar as their Rasul and Messenger.

6. ઇસ્લામ ના પયગંબર સાહેબ ને ગુરુ મને છે.

6. They consider Islam's Mohammad Paigambar as their Guru

7. કુરાન (એનું બીજું નામ “સતપંથી અથર્વ વેદ”) ને દેવી પુસ્તક તરીકે મને છે.

7. Kuran (also known as Satpanthi Atharv Ved) is considered as Holy Book.

ઉપર જણાવેલ પૂર્ણ માહિતી તમે પોતે, નીચે જણાવેલ લીંક પર ક્લિક કરીને, વાંચી શકો છો....

The aforesaid information can be read in full from the link mentioned below...

http://issuu.com/patidar/docs/series_29_religious_sects_of_gujarat/1?mode=a_p

<https://archive.org/details/Series29-religiousSectsOfGujarat-indianAndGujaratGovt.Document>

તેમજ જોડેલી ફાઈલ ખોલી ને પણ વાંચી શકો છો.

and alternatively from the attached file also.

હવે જો કોઈ સાધુ પર સતપંથી ઓ એ

તાકિયા <http://www.realpatidar.com/a/series13> (http://issuu.com/patidar/docs/series_13_taiqyya_and_its_use_by_pirana_satpanth/1?mode=a_p) નો ઉપયોગ કરીને અને એ સાધુને ગેર

માર્ગે ચડેલ સાધુએ ભૂલથી કઈ ઉપર જણાવેલ માહિતી થી વેગળું કઈ લખી આપેલ હોય, તો તેવા લેખણ નો કોઈ મતલબ નથી. આવા સાધુઓએ પણ સમજી જવું જોઈએ કે તેમના અનુયાયો તેમનો ખુલ્લો દુરુપયોગ કરે છે અને તેમણે પણ સાચા હિંદુઓ થી વિમુખ કરવામાં કઈ કસર નથી છોડતા. જેટલું જલ્દી સમજી જશે તેટલું તેમના હિત માં રહેશે.

When any Sadhu, who unfortunately is a victim of Taqiyya <http://www.realpatidar.com/a/series13> (http://issuu.com/patidar/docs/series_13_taiqiyya_and_its_use_by_pirana_satpanth/1?mode=a_p), has been misguided and such Sadhu has issued completely false and wrong information, then such information has no meaning. We should completely ignore such false information by such Sadhu. Its high time that such Sadhus should understand that they are made scapegoat and grossly misused by some of his followers and he is victim of conspiracy to separate him from the Hindu religion. Its in the interest of general people for him to understand this fact as soon as possible.

આપણી કચ્છ કડવા પાટીદાર જ્ઞાતિ ને સતપંથ ધર્મ ના રીત રીવાજો અને તેમણી સાચી વાસ્તવિકતા જાણવા માટે કોઈની પાસે જવાની જરૂર નથી. તેની અનુભવ તેવો રોજ બરોજ કરે છે. સતપંથ ધર્મ એ હિંદુ ધર્મ નથી એવું અમે અને અમારા પૂર્વજો ને ખુબ સારી રીતે જાણ છે.

Our community does not need to be told what Satpanth is all about. No community knows Satpanth better than our community. We and our ancestors have followed and watched closely the rites and rituals of Satpanth religion. We do not need somebody to tell us what Satpanthi is all about. We all know that Satpanth is not a Hindu religion.

Real Patidar

www.realpatidar.com

Download / Print / View full article, with attachments (if any):
<http://www.box.net/shared/mlgfositxfja9rjqtzfzi>

www.realpatidar.com

mail@realpatidar.com

ગુજરાતના ધર્મસંપ્રદાય

લેખક :

ડૉ. નવીનચંદ્ર એ. આચાર્ય

ગુજરાત સરકાર
દ્વારા પ્રકાશિત

યુનિવર્સિટી ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ - ગુજરાત રાજ્ય

ગુજરાતના ધર્મસંપ્રદાય

: લેખક :

ડૉ. નવીનચંદ્ર એ. આચાર્ય

એમ.એ., પીએચ.ડી.

પ્રાધ્યાપક, ભારતીય સંસ્કૃતિ વિભાગ

એચ.કે. આર્ટ્સ કોલેજ

અમદાવાદ-૮

યુનિવર્સિટી ગ્રંથનિર્માણ બોર્ડ
ગુજરાત રાજ્ય, અમદાવાદ-૬

www.realpatidar.com

mail@realpatidar.com

RELIGIOUS SECTS OF GUJARAT

by

Dr. Navinchandra A. Acharya

: પ્રકાશક :

જે. બી. સેડિલ

અધ્યક્ષ

યુનિવર્સિટી અથર્નિર્માણ બોર્ડ, ગુજરાત રાજ્ય,
અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૦૬

© યુનિવર્સિટી અથર્નિર્માણ બોર્ડ

1983 માં આ ગ્રંથ છપાવેલો છે.

પ્રથમ આવૃત્તિ : ૧૯૮૩

તકલ : ૧૧૦૦

ગુજરાત સરકાર અને ભારત
સરકાર દ્વારા માન્ય પુસ્તક

“Published by the University Book Production Board, Gujarat State, under the Centrally Sponsored Scheme of Production of Books and Literature in Regional Languages at the University level, of the Government of India in the Ministry of Education and Social Welfare (Department of Culture), New Delhi.”

: મુદ્રક :

શ્રી ત્રિપુરા પ્રિન્ટિંગ પ્રેસ

૮, અડવાણી માર્કેટ, દિલ્હી દરવાજા બહાર,
અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૦૪.

ઈસ્લામ ધર્મ

હજરત મહંમદ પયગંબર સાહેબે પ્રવર્તવિતો ધર્મ, તે ઈસ્લામ ધર્મ કહેવાય છે. ઈસ્લામના અનુયાયીઓ મુસલમાન તરીકે ઓળખાય છે. ઈસ્લામનું મુખ્ય ધ્યેય માનવીને શાંતિ આપવાનું છે. ઈસ્લામનો સામાન્ય અર્થ, ઈશ્વરને શરણે જવું એવો થાય છે. ઈસ્લામ શબ્દનો ઉદ્ભવ “સલમ”માંથી થયો છે. તેનો અર્થ ગરદન ઝુકાવવી, માથું નમાવવું, એવો થાય છે. શાંતિ એ ઈસ્લામનો મૂળ મંત્ર છે.

ઈસ્લામનો ઉદ્ભવ એશિયા ખંડના અરબસ્તાન પ્રદેશમાં થયો હતો. તેના મુખ્ય પ્રવર્તક હજરત મહંમદ પયગંબર સાહેબનો જન્મ ઈ. સ. ૫૭૦માં અરબસ્તાનના પ્રસિદ્ધ શહેર મક્કામાં થયો હતો. બાળપણમાં માતાપિતાની છત્ર-છાયા ગુમાવતાં દાદાના આશ્રયે રહેવું પડ્યું. દાદાનું મૃત્યુ થતાં કાકા અબુ-તાલિબની દેખભાળ હેઠળ રહેવા લાગ્યા. કૌટુંબિક આપત્તિઓને કીધે મહંમદને કોઈપણ પ્રકારની કેળવણી મળી ન હતી. બાળપણ વેટાંબકરાં ચરાવવામાં વિતાવ્યું. આ સમય દરમિયાન તેઓ ઘણા સમય ચિંતનમાં ગાળતા. બાર વર્ષની વયે કાકા સાથે વેપારમાં જોડાયા. લગભગ પચીસ વર્ષ તેમણે વેપારમાં ગાળ્યાં. આ સમય દરમિયાન તેમણે વિવિધ દેશોનો પ્રવાસ કર્યો. તેઓ એક પ્રમાણિક વેપારી તરીકે પંડાયા. તેમણે ખદીજ નામની સ્ત્રી સાથે લગ્ન કર્યું. આ લગ્નથી તેમની કીર્તિ વધી. તેઓ એક વ્યવહારુ અને પ્રમાણિક વેપારી તરીકે ઓળખાવા લાગ્યા. લગ્ન બાદ તેઓ પોતાનો ઘણોખરો સમય ધાર્મિક ચિંતનમાં ગાળવા લાગ્યા. તેમણે લગભગ ૪૦ વર્ષની ઉંમરે ધર્મોપદેશ આપવાનું શરૂ કર્યું. “ઈશ્વર એક જ છે અને એ પૂજ્ય છે” એ સિદ્ધાંતનો પ્રચાર કર્યો. મક્કાના મૂર્તિપૂજકો તેમના આ ઉપદેશથી ઇછેડાયા. જેમ જેમ તેમના અનુયાયીઓ વધતા ગયા તેમ તેમ તેમને મારી નાખવાના પ્રયત્નો વધારે થવા લાગ્યા. આથી ઈ. સ. ૬૨૨માં મહંમદ સાહેબ મક્કા છોડી મદીના ગયા. આ દિવસથી હિજરી સંવત શરૂ થયો. મદીનાના લોકોએ મહંમદ સાહેબનું પ્રેમથી સ્વાગત કરી,

પીરાણા પંથ માટે નીચે પાન ૧૪૮ જુવો

www.realpatidar.com

ઇસ્લામ ધર્મ

૧૪૭mail@realpatidar.com

સમસુદીને અમદાવાદમાં ગાદી ફેરવી. વહોરાઓએ દાઉદ ખીન કુતુબ શાહને વડા મુલ્લાજી તરીકે સ્વીકાર્યા. ઈ. સ. ૧૫૮૦માં દાઉદે અને સુલેમાની ફિરકા અસ્તિત્વમાં આવ્યા. તેઓની વસ્તી ગુજરાતમાં સિદ્ધપુર, અમદાવાદ, દાહોદ, નડિયાદ વગેરે સ્થળોએ વિશેષ પ્રમાણમાં છે. નડિયાદના વહોરાઓ મઝહબી સફીદા તરીકે ઓળખાય છે. આ ધોમ ધર્મભીરુ હોય છે. તેઓ નાનાં નાનાં ગામડાંઓમાં વેપાર કરતા હોય છે. આ સર્વ વહોરાઓ મુલ્લા યા મહમૂદ અલીના બેઠથી મુસલમાન થયા છે. તેઓની જમાત સમય જતાં સાત વિભાગમાં વહેંચાઈ ગઈ :

- (૧) દાઉદીયા, (૨) સુલેમાનીયા, (૩) અલીયા, (૪) ઝેદીયા, (૫) હજુમીયા, (૬) ઇસ્લામીયા, (૭) નઝીરીયા. ગુજરાતના ખૂણે ખૂણેથી શિયા પંથના વહોરાઓ ખંભાતમાં ઝિયારત માટે આવે છે. ગુજરાતના ઘણા વહોરાઓ રાજસ્થાનમાં ડુંગરપુર જિલ્લામાં મહી નદીના કિનારે આવેલા ગલીયાકોટમાં યાત્રાર્થે આવે છે. વહોરા ધોમમાં આ તીર્થનો વિશેષ મહિમા છે. અહીં મોટી દરગાહ આવેલી છે. તેની નજીક શીતળા માતાનું મંદિર આવેલું છે. આ સ્થળે વહોરાઓ માટે જમવાની તથા રહેવાની ખાસ સગવડ કરવામાં આવી છે.

ગુજરાતના ખોજ :

ગુજરાતમાં આવેલા નિઝારીઓએ પાટણમાં આવી ધર્મપ્રચારનું કાર્ય આરંભ્યું. અનુશ્રુતિ પ્રમાણે જાણવા મળે છે કે તેમણે પાટણની એક હિંદુ પ્રતિમાને બોલતી કરી. એની પાસે પોતાના સંપ્રદાયની પ્રતિષ્ઠા પ્રતિપાદિત કરાવી. આ ઉપરથી ઘણા હિંદુઓ મુસલમાન થયા. હિંદુઓને આકર્ષવા માટે તેમણે હિંદુશાહી નામ ધારણ કરવા માંડ્યું. સમાધી જેવી હિંદુવિધિ અપનાવી.

તેમના અનુયાયીઓ ખોજ તરીકે ઓળખાય છે. તેઓ દિવસમાં ત્રણ નમાઝ પઢે છે. સૂફીવાદ ઉપર હિંદુ ધર્મની વ્યાપક અસર જોવા મળે છે. ખોજ જમાત વિષ્ણુના દસ અવતારોને માને છે. અને પયગમ્બરને વિષ્ણુના એક અવતાર તરીકે ઓળખાવે છે.

ખોજોએ શિયા વહોરાની જેમ નામદાર આગાખાનને ઘણા કરવેરા આપવા પડે છે. આ એક અગત્યની વેપારી ધોમ છે.

પંથો :

ઇસ્લામના પંથોની વિગત નીચે આપેલ છે.

સમય જતાં ઇસ્લામ ધર્મમાં ગુજરાતમાં નીચેના પંથો પ્રચલિત થયા.

(૧) પીરાણા પંથ :

ઈમામશાહના નવા પંથને પીરાણા પંથ તરીકે ઓળખવામાં આવે છે. ઈમામશાહ ગુજરાતમાં આતીને અમદાવાદની ઉત્તરે આશરે નવ માઈલ ઉપર આવેલા ગીરમથા નામના ગામમાં સ્થાયી થયા હતા. આ ગામને આજે પીરાણા તરીકે ઓળખવામાં આવે છે.

રોજા એટલે દરગાહ

પીરાણા ગામમાં પાંચ રોજા છે. ઈમામશાહનો, નુરશાહનો, સુરામાઈનો, બાબા મુહમ્મદનો અને બાકર અલીનો. આ પાંચે રોજાના પીરને માનનારા જુદા જુદા લોકો છે. પણ એ બધાએ પીરાણાના મુખ્ય પીરને માન આપે છે. ઈમામશાહને માનનારાઓમાં મોટે વર્ગ હિંદુઓનો છે.

ઈમામશાહ ઈ. સ. ૧૪૯૯માં ઈરાનથી આવેલા અને ગીરમથા ગામ પાસેના મોટા ટેકરા ઉપર રહેતા હતા. એમણે ઘણા ચમત્કારો કર્યા હતા એમ કહેવાય છે. એમના ચમત્કારથી ઘણા હિંદુઓ ખાસ કરીને પાટીદારો એમના સેવક બન્યા. કહેવાય છે કે એક સંઘ કાશીએ જતો હતો. તે ગીરમથા ગામ આગળ આવતાં, ઈમામશાહે કપડું ઢાંકી ત્યાં જ દરેકને કાશીનાં દર્શન કરાવ્યાં. આ ચમત્કારથી આ બધા ઈમામશાહના સેવકો બન્યા. તેમણે ઉપદેશ અને ચમત્કારોથી ઘણા લોકો અને કડવા પાટીદાર, કણબીઓને તથા શેખડાઓને આકર્ષ્યા હતા. ધર્મનિર પક્ષી તેઓ મોમના અને મતિયા કણબી તરીકે ઓળખાયા. સામાન્ય રીતે તેના અનુયાયીઓ હિંદુ રીતરિવાજ પાળે છે. દોપની પૂજા કરે છે. શખને હિંદુ રીત પ્રમાણે બાળે છે. પણ કેટલુંક બાળ્યા પક્ષી થોડાંક હાડકાં દાટવા માટે રાખે છે.

ઈમામ શાહ નો ધર્મ પાળનાર ને "મોમના" કહેવાય છે.

તેઓ ગુજરાતમાં ઈસ્લામની મહાન સંસ્કૃતિના સંસ્કારોવાળા મુસલમાનો તરીકે ઓળખાવવાને બદલે ફક્ત પીરાણાવાળા તરીકે ઊતરતા દરજ્જાના હિંદુઓ અને ઊતરતી કક્ષાના મુસલમાનોની એક નજીવી કામ તરીકે ઓળખાય છે. તેમના સંપ્રદાયના ક્રિયાકાંડ અને ઈમામો વિશેની માહિતી "સતધર્મની વેલ" નામના એક પુસ્તકમાંથી મળે છે.

ઉતરતા દરજ્જાના હિંદુ અને ઉતરતા દરજ્જાના મુસલમાન તરીકે ઓળખાય છે.

ઈમામશાહીઓ અલ્લાહને એક સર્વોત્કૃષ્ટ કિરતાર તરીકે અને મોહમ્મદ મુસાને તેના રસુલ અને પયગંબર તરીકે સ્વીકારે છે. તેઓ નમાઝને ખાસ મહત્વ આપતા નથી. તેઓ હિંદુઓના અવતારના સિદ્ધાંતમાં માને છે. આ સંપ્રદાયના અનુયાયીઓ જગતની ઉત્પત્તિ વિશેની માન્યતાઓ અને તેના સિદ્ધાંતોને સ્વીકારે

૧. અલ્લાહ ને માને છે.
૨. મુહમ્મદ પૈગમ્બર ને માને છે.

કુરાન (એનું બીજું નામ: સતપંથી અથર્વ વેદ) ને દેવી ગ્રંથ તરીકે માને છે.

મોહમદ પેગમ્બર ને ગુરૂ તરીકે માને છે.

ઇસ્લામ ધર્મ

૧૪૯

છે. ઇસ્લામના પંચ ગંબર સાહેબને ગુરુ માને છે. કુરાનને તેઓ દૈવી ગ્રંથ ગણે છે. કુરાનને તેમના ઈમામે અલંકાર અને સરળ દૃષ્ટાંતો દ્વારા સમજાવે છે.

આ ઈમામશાહના અનુયાયી મતિયાઓએ તેમના ધર્મગુરુને પકડવા બદલ ઔરંગઝેબના સમયમાં ભરૂચમાં તોફાન કરી શરૂઆતમાં ભરૂચ શહેરને કબજે કર્યું હતું, પણ પાછળથી બાદશાહના સૈન્ય સામે તેઓ ટકી શક્યા નહિ. ઔરંગઝેબના હુકમથી તેમના ઉપર સખ્ત ત્રાસ ગુજરાતમાં આવ્યો હતો.

આજે આ પંથ ગુજરાતમાં અસ્તિત્વ ધરાવે છે.

(૨) મહેદવી પંથ :

આ પંથના અનુયાયીઓ ગુજરાતના ધણાખરા ભાગમાંથી મળી આવે છે. કેટલાક ધર્માન્તર કરીને મુસલમાન થયેલા છે. તેઓ મોટે ભાગે “ગયર મહેદી” અર્થાત્ કયામત પહેલા આવનારા ઈમામ મહેદીમાં શ્રદ્ધા ધરાવતા નથી. તેઓ ગયર મહેદી ઉપનામને સ્વીકારતા નથી. તેઓ મોહમ્મદ મહેદી જ્ઞેનપુરીના અનુયાયીઓ છે અને પોતાને “મહેદવી” તરીકે ઓળખાવે છે.

મોહમ્મદ મહેદી જ્ઞેનપુરી વિશે કેટલીક અનુશ્રુતિઓ પ્રચલિત છે. એક અનુશ્રુતિમાં જણાવ્યું છે કે “એક વખત એક જુવાન માણસે પોતાની માથુક સાથે આખી રાત ગાળી હતી. પરંતુ પ્રભાતમાં તેની સાથે કંઈયો થતાં, તે ગુસ્સામાં સીધા સાબરમતી નદી તરફ ગયો હતો. આ વખતે સૈયદ મોહમ્મદ પોતાના કેટલાક મુરીદો સાથે સવારની નમાઝ પઢવા નદી ઉપર જઈ રહ્યા હતા. તેમણે આ જુવાનને જોઈ કહ્યું કે, દુન્યવી ઇશ્ક તરફ ગુસ્સામાં મોં ફેરવીને આવેલાને હું ઈશ્કે હકીકતો રસ્તો દેખાડું. આ સાંભળતાં જુવાન એકદમ ચીસ પાડીને પગમાં પડી ગયો. ભાનમાં આવતાં તે વધી શખ્સનો ચુસ્ત મુરીદ બની ગયો. તેણે સંસારનો ત્યાગ કર્યો.

બીજી અનુશ્રુતિમાં જણાવ્યું છે કે, “એક દિવસ તેમણે પોતાના એક શિષ્યને કહ્યું કે ‘હું તમને તમારા જ ચક્ષુથી અલ્લાહને બતાવું.’ આ વાતની અમદાવાદના ઉત્તેમાને ખબર પડતાં, તેણે સૂબાને આ માટે ફરિયાદ કરી. શહેર કાળે તેમને પૂછ્યું કે ‘તમે ઈદમ એટલા માટે મેળવ્યાં છો કે એક સૈયદને કતલ કરવામાં આવે?’ આ મતભેદને લીધે સૈયદ અમદાવાદ છોડી પાટણ ચાલ્યા ગયા. તેઓ અવનવા ચમત્કાર બતાવી લોકોની મુશ્કેલીઓ દૂર કરતા. આથી લોકો તેમના તરફ સદ્ભાવ રાખતા.”